

Білдебекова Ә.Т.

ф.ғ.к., Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Қазақстан, Түркістан қ., e-mail: aliya_b@list.ru

АҚПАРАТТЫ ҚОҒАМ ЖӘНЕ АЗАМАТТЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА

Мақалада қазіргі таңдағы ақпараттық технологияның қарқынды дамуы мен әлемдік медиа жүйесіндегі даму тенденциясының елеулі өзгерістерге түскендігіне назар аударылды. Бұл үдеріс бүгінгі қазақ журналистикасының дамуына да өз әсерін тигізгені шындық.

Нәтижесінде, бұқаралық ақпарат құралдарындағы материалдардың мазмұнында, жанрларында, пішіндік ерекшеліктерінде біршама өзгерістер пайда болды. Бүкіл газет-журналдар өздерінің сайттарын, интернет нұсқаларын жасап алды.

Радио мен телеарналар да бағдарламаларының интернет арқылы таратылуының тиімді жолдарын табуда. Мұның бәрі ақпараттық кеңістік пен уақытқа тәуелділікті азайтып, оның жеделдігі мен баршаға ортақ болу мүмкіндігін кеңейтті. Нәтижесінде, ақпараттық сыйымдылықтың көлемі едәуір артумен қатар БАҚ-тың интерактив сипатын қарапайым көрініске айналдырды. Олар ақпарат қабылдаушылармен кері байланыс жасап, пікірлесетін мүмкіндікке ие болулары арқылы азаматтық журналистиканың дамуына кең жол ашты. Азаматтық журналистика елімізде қалыптасуда. Оның алғашқы нышандарын осыдан жеті-сегіз жыл бұрын қарқынды дамыған қазақ блогосферасының қадамдарынан көруге болады.

БАҚ өміріндегі тың әрі өткір мәселелерді көтеріп, халықтың ойын, ұсыныстарын ортаға салатын, әртүрлі көзқарастардың көрініс табатын, нағыз плюрализмнің мінберіне айналатын болса, масс-медиа жүйесі өз тұтынушылары үшін жаңа мүмкіндік жасауы тиіс. Соңғы кездері БАҚ өз аудиториясымен тығыз байланыс орнатып, оларды медиа ісіне тарту, ақпарат жинауға қарапайым тұрғындардың араласуы байқалуда. Бұл нені аңғартады? Қоғамда күнделікті тіршілік түйткілдерінің, әлеуметтік проблемалардың басты тақырыпқа айналуы азаматтық журналистика құбылысының туындағанын аңғартады. Азаматтық журналистика – БАҚ арқылы ақпарат тарату үздіксіз процесін қарқынды етуге көмектеседі.

Түйін сөздер: ақпарат, медиа, азаматтық журналистика, бұқаралық ақпарат құралдары, мақала.

Beldibekova A.T.

Candidate of Philological Sciences, NA. Yassavi International Kazakh-Turkish University,
Kazakhstan, Turkestan, e-mail: aliya_b@list.ru

Information Society and Civil Journalism

This article deals with the highlights important trends in the global media system development, along with the accelerated development of modern information technologies. Indeed, this process has an impact on the development of today's Kazakh journalism.

As a result, there have been some changes in the content of the material, genre, and media imaginative features. All newspapers and magazines have created their own websites and internet versions.

Radio and television channels also find effective ways to distribute programs on the Internet. All this has reduced the dependence on the information space and time, has expanded its opportunities for efficiency and exchange. As a result, the volume of information capacity significantly increased the media interactive content.

They, through feedback from the recipients of information and the opportunity to communicate, opened the way for the development of citizen journalism. Civil journalism is formed in our country. Its first symbols can be seen at the stage of dynamic development of the Kazakh blogosphere of seven or eight years ago.

Media raised current issues of our life, express ideas and suggestions of the people, represent different views and opinions. It is a true tribune of pluralism, so the media should create new opportunities for their customers. At the moment, the media formed a close relationship with audience, drawing ordinary people to the media work and collecting information. What does it mean? The conversion of anxiety and social problems of everyday life in the main theme of the day indicates the occurrence of the phenomenon of citizen journalism. Citizen journalism helps to the active process indissemiation of information through the media.

Key words: Information, media, civil journalism, mass media, article.

Бельдибекова А.Т.

кандидат филологических наук, Международный казахско-турецкий университет им. Х.А. Яссави, Казахстан, г. Туркестан, e-mail: aliya_b@list.ru

Информационное общество и гражданская журналистика

В данной статье освещаются важные тенденции развития глобальной медиасистемы наряду с ускоренным развитием современных информационных технологий. И действительно, этот процесс оказывает свое влияние на развитие сегодняшней казахской журналистики.

В результате произошли некоторые изменения в содержании материала, жанре, образных особенностях средств массовой информации. Все газеты и журналы создали свои сайты и интернет-версии.

Радио и телевизионные каналы также находят эффективные способы распространения своих программ в интернете. Все это снизило зависимость от информационного пространства и времени, расширило его возможности по эффективности и обмену. В результате объем информационной вместиимости значительно увеличил интерактивное содержание средств массовой информации. Они посредством обратной связи с получателями информации и возможностью общаться открыли путь для развития гражданской журналистики. Гражданская журналистика формируется в нашей стране. Ее первые символы можно увидеть на ступени динамичного развития казахской блогосферы семилетней или восьмилетней давности.

СМИ поднимают самые актуальные вопросы нашей жизни, выражают идеи и предложения народа, представляют различные мысли и взгляды, являясь трибуной истинного плюрализма, поэтому масс-медиа должны создавать для своих потребителей новые возможности. В настоящий момент СМИ сформировали тесные связи со своей аудиторией, привлекая простых людей к работе медиа и сбору информации. О чем это говорит? О том, что превращение тревог и социальных проблем повседневной жизни общества в главную тему дня указывает на возникновение феномена гражданской журналистики. Гражданская журналистика помогает активному проведению непрерывного процесса распространения информации через СМИ.

Ключевые слова: информация, медиа, гражданская журналистика, средства массовой информации, статья.

Ақпараттық технологияның қарқынды дамуымен әлемдік медиа жүйесінің даму тенденциясы елеулі өзгерістерге ұшырады. Бұл үдеріс бүгінгі қазақ журналистикасының дамуына өз әсерін тигізгені шындық. Нәтижесінде, бұқаралық ақпарат құралдарындағы материалдардың мазмұнында, жанрларында, пішіндік ерекшеліктерінде біршама өзгерістер пайда болды. Бүкіл газет-журналдар өздерінің сайттарын, интернет нұсқаларын жасап алды. Радио мен телеарналар да бағдарламаларын интернет арқылы ақпарат таратудың тиімді жолдарын табуда. Мұның бәрі ақпараттық кеңістік пен уақытқа тәуелділікті азайтып, оның жеделдігі мен баршаға ортақ болу мүмкіндігін кеңейтті. Нәтижесінде, ақпараттық сыйымдылықтың көлемі едәуір артумен қатар БАҚ-тың интерактив сипатын қарапайым көрініске айналдырды. Олар ақпарат

қабылдаушылармен кері байланыс жасап, пікірлесетін мүмкіндікке ие болулары арқылы азаматтық журналистиканың дамуына кең жол ашты. Оның жемісі ретінде мынандай мәселелерді ерекше атап көрсетуге болады:

– журналистика жайындағы дәстүрлі ұғымның қамтитын аясы кеңейіп, мазмұны өзгерді;

– ақпарат – тауарға, бизнеске айналып, көптеген БАҚ оны өзінің басты мақсаты етіп алға шығара бастады; желілік ақпарат әлеуметтік қызметтің барлық саласына дендеп еніп, журналистика функциясының белгілі бір бөлігін блоггерлер атқаратын болды;

– журналистиканың жаңа ағымдары (азаматтық, экологиялық, із кесу, экономикалық, саяси, талдау, онлайн журналистика т.с.с.) пайда болып, оның өзі ақпарат қабылдаушыларды түрлі топтарға бөлінуіне ықпал ете бастады;

– интерактивтік сипат елеулі орынға шығып, ақпарат қабылдаушылар өздері ақпараттың мазмұнын жасауға ықпал ететін жағдайға келе жатыр; (Тоқсанбек Ә., 2017).

Аталған тұжырымдардың барлығы да еліміздің медиа жүйесінде интернет журналистиканың өркендеуінің, азаматтық журналистиканың нышандарын аңғартады.

Жаңа медианың журналистикаға ықпал-әсерін екі тарапта қарастырған жөн. Ғаламтор арқылы қазақтілді ақпарат алаңдары: порталдар, сайттар, форумдар мен блогтар қазақ аудиториясына тікелей бағытталып жатыр. Қазақ тілді домендер мен хостингтердің саны күннен күнге артып келеді. Қазақтілді интернет-аудитория қалыптасып, бүгінде олардың саны молайды. Жаңа медиа қоғамда журналистиканың жаңа формасын туғызды. Ол құбылыс азаматтық журналистика, интернет-журналистика деген атпен танымал.

Азаматтық журналистика елімізде қалыптасуда. Оның алғашқы нышандарын осыдан жеті-сегіз жыл бұрын қарқынды дамыған қазақ блогферасының қадамдарынан көруге болады. Жалпы, азаматтық журналистика – нағыз журналистиканың өзі. Сіз бен біздің, қарапайым халықтың қоғамда болып жатқан оқиғалар мен жайттарға үн қосуы. «Гражданская журналистика – это настоящая журналистика. Просто – журналистика. Именно это направление масс-медиа наиболее полно соответствует значению и предназначению профессии. «Вся журналистика должна быть гражданской. «Работать по принципам гражданской журналистики» означает просто «хорошо делать свое дело» – в газете ли, на радио, на телевидении... Тому, как «хорошо делать свое дело» в газете, и посвящено это пособие,» – деген Ресейдің Жариялылықты Қорғау қорының президенті А. Симоновтың сөзі көкейімізге қонады (Симонов А., 2014). Азаматтық журналистика деген халықтың өз сөзі. Азаматтық журналистика деген – ешқандай да бір БАҚ құрылымы мен редакциясынан, саясатынан бейтарап қатардағы азаматтардың көңіліндегі ойы, көкейіндегі пікірі.

Азаматтық журналистика болуы үшін ең алдымен елде азаматтық қоғам қалыптасуы шарт. Біздің мемлекет тұрғындарында ондай ұстаным байқалмайды, бір сөзбен айтқанда, дайын емеспіз. Айналасындағыларға сенбек түгілі, өзіне өзі сенбейтін адамдар көп бізде. АҚШ-та азаматтық қоғам бар, соның әсерінен азаматтық журналистика деген ұғым қалыптасты. Ал бізде кез келген журналист газетте, теледидарда неме-

се радиода жеткізе алмаған ойын, сөзін интернеттегі жеке блогында жазады. Белгілі бір оқиғаға деген алаңдаушылығын білдіреді. Көбі оларды ұлттық мәселеге келгенде интернетте агрессивті деп айыптайды. Бұлай айтуға болмайды. Менің байыптағанымдай, жазба жүргізетін журналистер агрессивті емес, бұл – мәселеге байланысты қатты алаңдаушылықтан туған эмоция. Осы блогшыларды біз соңғы уақытта азаматтық журналистиканың өкілдері деп танып жүрміз. Бірақ америкалықтар азаматтық журналистиканы дамытып жатыр, біз де солардың көшінен қалмайық деген ұғым, меніңше, қате. Біздің өз бағытымыз, ақпарат таратудың өзіндік еркін тұжырымдары әлі-ақ қалыптасады. Бұл белгілі фриланс-журналист, жаңа медиа зерттеушісі Асхат Еркімбайдың пікірі.

Журналист – бұл болған оқиғаны, ақпаратты жеткізуші. Блогшы – бар ақпаратқа өз ойын қосып таратушы. Екеуі де ақпаратты өзгелерімен бөлісіп жеткізеді. Бірақ, блогшыда субъективті көзқарас басым әрі ол өз мойнына ешқандай міндет алмайды. Бұл ісіне кәсіби тұрғыдан қарамайды. Өмірімізге жаңа технологиялардың, әдістердің енуіне орай жаңаша ұғымдар, салалар да пайда болып жатыр. Сондықтан, журналистің блогшы болуы да мүмкін. Интернетте қатып қалған қағида жоқ. Мысалы, мен өзімді журналист-блогшы деп есептеймін. «Фейсбукта», «Уордпресстеги» «Өрімтал» деген жеке блогым арқылы тұрақты түрде жазбаларымды жариялап, өзгелермен бөлісемін. Ақпаратты жедел жеткіземін. Негізі, қазір интернетте қазақ тіліндегі контент аз. Оны көбейту – баршаның міндеті. Әркім теңізге түскен түйір тамшыдай өз еңбегін интернеттегі ұлттық контенттің дамуына арнап жатса, қуантарлық іс емес пе? Сондықтан, мынау блогшы, мынау журналист деп бөліп қарау, меніңше, дұрыс емес. Қалай болғанда да қай-қайсымыз да қазақ интернеті, желідегі журналистиканың дамуына үлес қосуды парызымыз деп санаймыз. Қазақ тілінде сапалы контент жасау басты мақсат деген ұстанымын білдіреді (Еркімбай А., 2012).

Азаматтық журналистика мынадан көрінеді: Дәстүрлі журналистер блогшыларда журналистік мамандық пен дайындық болмағанымен мақаланың редакциялық өңдеуін Интернеттің өзі жасайтынын түсіне бермейді. Бар айырмашылық редакция әлдебір оқиғаға қатысты көзқарасты көбінесе оқиғаға дейін емес, кейін айтады. «Біз – БАҚ» ақпараттық кеңістігінде азаматтар мәлімет баяндауда оны түзету мен тарату ісінде бір-біріне иек артады. Мақалалар уақыт пен

тарату аймағы бойынша еш шектелмейді. Ол көптеген медиатрансформациялардан өгіп үнемі өзгеріп отырады. Материал әлдебіреуге емес, аудиторияның өзіне тиесілі болады. Азаматтық журналистикада – материал редакцияныкі емес – аудиторияның өзінікі. (Абай айтқан – «өз сөзім өзімдікі!»)

Азаматтық журналистикада кез келген азамат тілші бола алады. Көптеген дәстүрлі журналистер өзін журналистке телитіндерді, әсіресе блогшыларды мойындамайды. Оларды тек өз жеке бастарын ойлайтын, факті тексеру, шынайы баяндау тәрізді журналистика қағидаларын сақтамайтын әуесқойлар деп санайды. Көптеген блогшылар болса, керісінше БАҚ-ты қоғамдағы сөз бостандығынан гөрі экономикалық тәуелсіздігі мен жеке мүддесін жоғары қоятын тәкаппар элиталық клуб деп санайды. Соңғы уақытта недәуір қарқын алып келе жатқан журналистиканың жаңа форматы жөнінде пікірлер сан қилы. «Азаматтық журналистика батыста қалыптасқан термин болып енді. Біз де құдайға шүкір, қазір соған келе жатырмыз. Қанша жерден тыйым бақылаулар көп болса да, интернет даму үстінде. Сол интернет арқылы азаматтардың белсенділігін арттыру, блогтар ашу бүгін қолға алынатын мәселе. Оған журналист болу шарт емес. Өз қоғамындағы мәселеге қатысты әркім ойларын ашық беріп отырса, азаматтық журналистика дамиды. Ал, бүгінгідей тыйымы көп жүйеде халыққа анық ақпаратты жеткізу үшін азаматтық журналистиканың дамығаны ауадай қажет. Интернетте азаматтық журналистиканы дамыту, сол арқылы қоғамға үн қосу әр азаматтың міндеті. Батыс елдерінде осы азаматтық журналистика дамуының арқасында талай былықтың беті ашылғаны белгілі» – дейді белгілі журналист, «Мінбер» журналистерді қолдау орталығының жетекшісі Е. Кәпқызы (Кәпқызы Е., 2015). Ал ақпараттық технологиялар маманы, журналист, әрі блогшы Дэн Гиллмор бүгінгі азаматтық журналистиканың көшбасшысы деп айтуға болады. Ол Азаматтық БАҚ Орталығын құрған және өзінің «Біз- медиа» атты кітабында: «Азаматтық журналистика – бұл адамзат үшін адамдармен жасалынған журналистика» деп жазады (Дэн Гиллмор., 2014). Сонымен, әуелде азаматтық журналистика дегенді біз журналистер мен оқырман, тыңдарман, көрермен көмегімен пайда болған туынды немесе журналистердің оқырманмен санасып, оларды толғандыратын мәселелердің мәнісін ашу деп түсіндік. Бүгінде азаматтық журналистикаға кез келген адам

дәстүрлі БАҚ-тан тәуелсіз өз үлесін қоса алады, әрі журналист үшін альтернативті ақпарат көзіне айналып, жаңа медиа механизмінің элементі, қажетті бөлшегі ретінде қызмет атқара алатынын көріп отырмыз. Бұған, біріншіден, үздіксіз ақпарат толқыны мен жаңа технологиялардың дамуы себепкер болды (Шамақайұлы Қ., 2013).

Иә қалай десек те, ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуымен өмірімізге дендеп енген net-журналистиканың шыңы азаматтық журналистика бүгінде қазақ қоғамында қалыптасып келеді. Белгілі бір деңгейде даму сатысында жүруде. Зерттеуші М. Жәпек: «Сонау XV ғасырда халықтың мұңын зарлаған жыраулар мұрасы азаматтық журналистиканың айқын мысалы болатындығына дау жоқ. Бұл туралы көптеген зерттеу еңбектерде дәйектер бар» – дей келе, өз ойын былай деп тұжырымдайды: «Алатау мен Алтайды алып жатқан алып атырап, қазақ даласында азаматтық журналистиканың дамуына қаншама «алапат дауылдар» мен «бет қаратпас борандар», зар замандар еш кедергі бола алған жоқ. Кейінірек халық мұрасына айналған ауыз әдебиетіміздің үлгілері әуелде белгілі бір тұлғаның өзегін өртеген өрелі сөзі екендігіне ешкім дау айта алмас. Нағыз сөз бостандығы біздің ұланғайыр жерімізде салтанат құрды. Асан Қайғы, Қазтуған, Ақтамберді, Бұқар жырау, Шалкиіз мұралары, берісі Махамбет шығармалары – азаматтық журналистиканың жарқын мысалы.

Ендігі жерде «азаматтық журналистика өзгеде бар, бізде жоқ» деп езеуремей, өткенге бір көз тастап, асыл мұраны қайта зерттеп, зердемізге тую әрқайсымыздың парызымыз болмақ» (Жәпек М., 2009). Ден қойғызарлық пікір. Әуел бастан азат ойлы, еркін сөзді, демократ қазақ елі үшін журналистиканың бұл халықтық пішіні жат болмасы анық. Жоғарыда айтып өткеніміздей азаматтық журналистиканың белең алуы, оны өрістетуші блогшылар қауымы қызметіне деген қоғамда пікірлер легі сан алуан. Белгілі журналист, Ресей тележурналистикасының майталманы Владимир Познер қазақстандық «Би-ньюс» порталына берген сұхбатында былай дейді:

«Сіздің ойыңызша, азаматтық журналистер мен блогерлер болашақта кәсіпқой журналистердің «орнын баса алады» ма?

– Бұрындары, кеңестік кезеңде, болашақта көркем өнер кәсіпқой әртістерді ығыстырып тастайтыны туралы сөз көп тарап жүрді. Мәдениет министрлігінде бір отырыс болды. Сол кездегі министр Екатерина Фурцева, МХАТ-тың

жетекші әртістерін және өзге де шығармашыл жандарды отырысқа жинаған еді. Ол халық өнерінің біртіндеп кәсіпқой әртістерді ығыстырып тастайтындығын т.б. мәселелерді көтерген болатын. Өз сөзін аяқтаған кезде ол отырысқа келгендерден қандайда бір сауалдардың бар-жоғын сұрастырды. Сол кезде Кеңес Одағының халық әртісі Борис николаевич Ливанов орнынан тұрып, мынандай сауал жолдады: «Иә, менде сұрақ бар. Екатерина Алексеевна, егер сізге гинекологқа бару керек болса, сіз әуесқой маманға барасыз ба, әлде кәсіпқой гинекологты таңдайсыз ба?». Әрине, сол кезде үлкен жанжал туындаған болатын. Ол осылайша мәселенің мәнін көтерді.

«Журналистика бұл – мамандық. Азаматтық дипломатияны мен түсінемін. Ал, мысалы, азаматтық медицина бар ма? Медициналық білімі жоқ адам ота жасайтын болса, не болады? Бұл ешқашан болмайды деп ойлаймын. Жалпы, «азаматтық журналистика» – бұл журналистика емес. Мұны мен түсіндіруге тырысып жүрмін. Ғаламтор арқылы кез келген адам өзінің біліміне, көзқарасына, кім екендігіне қарамастан өз пікірін білдіре алады. Бұл – керемет! Мен мұны қолдаймын! Дегенмен, мұның журналистикаға еш қатысы жоқ. Сондықтан, мен бұл оймен келіспеймін» (Құлмағанбетова Д., 2015).

Ресей ғана әлемге танымал журналист, талдамалы журналистиканың майталманы В. Познердің азаматтық журналистика туралы пікірі осылай. Ол тілшінің сұрағына орай «Әлеуметтік желілерді бүгінгі күні бірқатар елдерде, мысалы, Ресейде шектеуге әрекет жасап жатыр. Яғни, ғаламтордағы парақшасын күніне 3 мыңнан астам адам оқитын азаматтарды БАҚ-пен теңестіремекші (Бұл блогшылардың, азаматтық журналистиканың ықпалдылығы мен әлеуетінің күштілігі ғана емес). Десек те, адам бұқаралық ақпарат құралы бола алмайды. БАҚ – телевизия, радио мен баспасөз. Мұндай шаралар жанағы адамдарды уысында ұстап тұру үшін жасалып отыр. Ресейлік билікті туындап қалуы мүмкін бүліктер алаңдатады» – деген пікірін үстеді (Құлмағанбетова Д., 2015).

Сонымен, азаматтық журналистика төңірегінде бұрынғы һәм қазіргі зерттеушілердің пікірінен өз ойымызды түйіндер болсақ мынадай:

1. Қазақстанда азаматтық журналистика қалыптасып келеді. Қалыптасу процесі жүруде.

2. Кейбір медиа зерттеушілер мен блогшылар азаматтық журналистика бізде дамыған жоқ, қалыптаспаған деген пікірде. Олардың пікірінше бізде қоғам әлі оған дайын емес. Өйт-

кені Қазақстанда азаматтық журналистиканы тудыратын қозғаушы күш – азаматтық қоғам қалыптаспаған деген аргументті көлденең тартады.

3. Елімізде азаматтық қоғам моделі батыстағыдай толыққанды орнамаса да бар. Азаматтық қоғам – азаматтардың белсенділігі. Қоғамда қанша тыйым, бақылаулар болғанымен интернет дамып келеді. Сондықтан да желіде азаматтардың белсенділігі айқын аңғарылады.

4. Қазнеттегі белсенділік саяси сипаттан гөрі кейде әсіресе ұсақ-түйек, қоғамдық мәні төмендеу мәселелер төңірегінде қарқын алып кетеді. (Мәселен, адамқақыш Үсенов төңірегіндегі дау. Қазақстандық блогшылардың посттары (жазбалар) әлеуметтік желілерде зор резонанс тудырып, қоғамдық пікірге әсер ете алды). Осы себептен ресейлік медиа зерттеушісі С. Неклюдов: «Казахстанские блогеры провинциальны и принципиально аполитичны. Самое характерное для их текстов – скукота и вторичность. Большое количество казахстанских блогов предназначены исключительно для прочтения друзьями и членами семьи» – деп жазды (Неклюдов С., 2016).

Бұл дегеніміз қазақстандық блогерлердің, азаматтық журналистердің жазбаларында саясылық, қоғамдық сипатының әлі де төмендігін көрсетеді. Қалай болғанда да бұл блогтарда белгілі бір деңгейде қоғамның үні бар. Бұл редакция саясатына бағынатын ресми, сұрқай журналистика емес. Бұл азаматтық журналистиканың көрінісі. Бірақ, азаматтық журналистика (әсіресе қазақ тілді бағытында) ұлттық мәселелер төңірегінде сөз болғанда ояну процесі байқалады. Мәселен, соңғы уақыттағы жерді жалға беруге байланысты туған қоғамдық пікірді айтуға болады.

5. Азаматтық журналистика – тек еркін, кәсіби емес журналистер жазбаларымен айқындалмайды. Азаматтық журналистикада – демократия қағидаттарына сәйкес қоғамда ақпараттың таралуы мен сарапталуында (тіпті жинауда да) азаматтардың белсенді қатысуы. Осы мәселеде біздің қоғамда кібіртіктеу бар. Құлашы жазылмай келе жатқаны аңғарылады.

6. Бізде батыстағыдай (тым құрығанда Ресей) кәсіби журналистер мен азаматтық репортерлар арасында бәсеке жоқ. АҚШ-тың «New York Times» пен «CBS» ақпарат құралдарында «Око обществу» веблогын ашып қойған. Яғни, дәстүрлі БАҚ-тың өзі халықтық репортерлерге төрінен орын беріп отыр. Өздерінің тілшілеріне қамшылап, өзара бәсеке-

лестік орнатты. Ресей ғаламтор кеңістігінде орналасқан «Политвестник» өте белсенді жұмыс жасады. Украина, Қырымдағы жағдайларға блогерлер (азаматтық журналистер) тамаша репортаждар жасады. Олардың посттарының жинаған көрілімдер саны миллиондарға жетті. Ресей блогерлері құрған «Политвестниктің» беделі үкіметті алаңдата бастады. Бірқатар блогерлерге тыйым салды, оларды қуғындады. Елде біраз уақыт азаматтық дағдарыс орнады. Бірақ халық өз арасынан шыққан өкілдеріне қолдауды тоқтатпады. Тіпті қаржылай көмек берді. Олардың базбірі бүгінде ақпаратты Еуропадан таратып отыр.

7. Біздің қоғамда расында әлі де азаматтық белсенділік жетіспейді. Халықтық репортерлерімізде бірлік, қауымдық мәдениеті әлсіздеу. Әрине бұған дау айтуыңыз мүмкін. «Блогқұрылтай» жобасын айтуыңыз мүмкін. Әрине блогшылар қауымдастығы бар, құрылып, 6 жылдан бе-

рі жұмыс жасап келеді. Бірақ олар азаматтық журналистикасы қарқынды дамыған шет елдердегідей «Қауымдық журналистика» бағытына жете қойған жоқ. Дегенмен, «Мінбердің» т.б. қоғамдық ұйымдардың ұйытқы болуымен бізде енді ғана «Қауымдық БАҚ» құрылып, алғашқы қарлығаштары ғаламторда өз жұмысын бастады. Бұл алғашқы «Қауымдық БАҚ-тар» өзінің мақсатына сай – баламалы ақпарат көзі ретінде жұмыс істеуге талпынуда. Әрине әзірге бір өзіне 40-50 мың халықтық репортерлер мүшелікке кірген ірі «Қауымдық БАҚ» бізде қалыптаса қойған жоқ. (Олар әлі Ресейде де жоқ).

8. Елімізде азаматтық журналистика қалыптасу үстінде. Дамып келеді, дами бермек. Себебі, ақпараттық технология дамыған мына заманда кез келген азамат –журналист. Кәсіби журналистің аяғы жетпеген тұстарға олар бұрын жетеді. (Құралы қолындағы ұялы телефон). Оны тоқтату мүмкін емес.

Әдебиеттер

- Дэн Гиллмор. Мы, медиа. Диалог с аудиторией. //www.coputerra.ru. 2014
 Еркімбай А. Жаңа медиа: монологтан диалогқа. – Алматы: Асыл кітап баспасы, 2012.
 Жәпек М. Азаматтық журналистика дегеніміз не? // Дереккөз: Қарағанды университетінің хабаршысы №2, 2009. <http://articlekz.com>
 Кәпқызы Е. Азаматтық журналистика батыс қоғамында түбегейлі орныққан// Мінбер ұлттық интернет газеті. 11.08.2015.
 Құлмағанбетова Д. // «Владимир Познер: Журналистикадан қашан кететінім белгісіз» (сұхбат), <http://B.News.kz> .25.04.2015
 Неклюдов С. Отношение СМИ к гражданской журналистики (2016).
 Токсанбек Ә. Ақпаратты Қазақстан: жаңа медианың дамуы.// <http://EL.kz>.11.09.2017.
 Симонов А. Феномен гражданской журналистики. (2014)
 Шамақайұлы Қ. «Теориялық журнализм» парақшасынан. <http://Фейсбук> әлеуметтік желісі. 2013

References

- Den Gilmor. My media. Dialog s auditoriey (My media. Dialog with auditory.) //www.coputerra.ru, 2014
 Erkimbay A. Jana media: monologtan dialogka. Almati: Asil kitap baspasi, 2012.(New media with a monologue from the dialogue. Almaty; Asil book publishing house 2012)
 Zhapek M. Azamattik jurnalistika degenimiz ne? Derekkoz: Karagandi universitetinin habarshisi.(What is the civil journalism? A Sours; Announcer from the university Karagandy) №2,2009.<http://articlekz.com>
 Kapkyzy E. Azamattik jurnalistika batys kogaminda tubegeyli ornikkan//Minber ulttik internet gazeti.(Civil journalism in the west is well spread. Minber national online newspaper.) 11.08.2015
 Kulmagambetova D.// “Vladimir Pozner: Jurnalistikadan kashan ketetininim belgisiz”(suhbut) (According to Vladimir Pozner ;I do not know when I will leave journalism (interview)), <http://B.News.kz> .25.04.2015
 Neklyudov S. Otnosheniye SMI k grajdanskoy jurnalistike(Attitude SMI with civil journalism) 2016.
 Toksanbek A. Akparatti Kazakhstan: jhana medianin damui//(Informative Kazakhstan; development of new media)// (<http://EL.kz>).11.09.2017.
 Simonov A. Fenomen grajdanskoy jurnalistiki.(Phenomen civil journaljism) 2014
 Shamakayuli K. “Teoriyalik jurnalizm” parakshasinan. <http://facebook> aleumettik jelisi.(In the theory journalism from the sites to social media) 2013